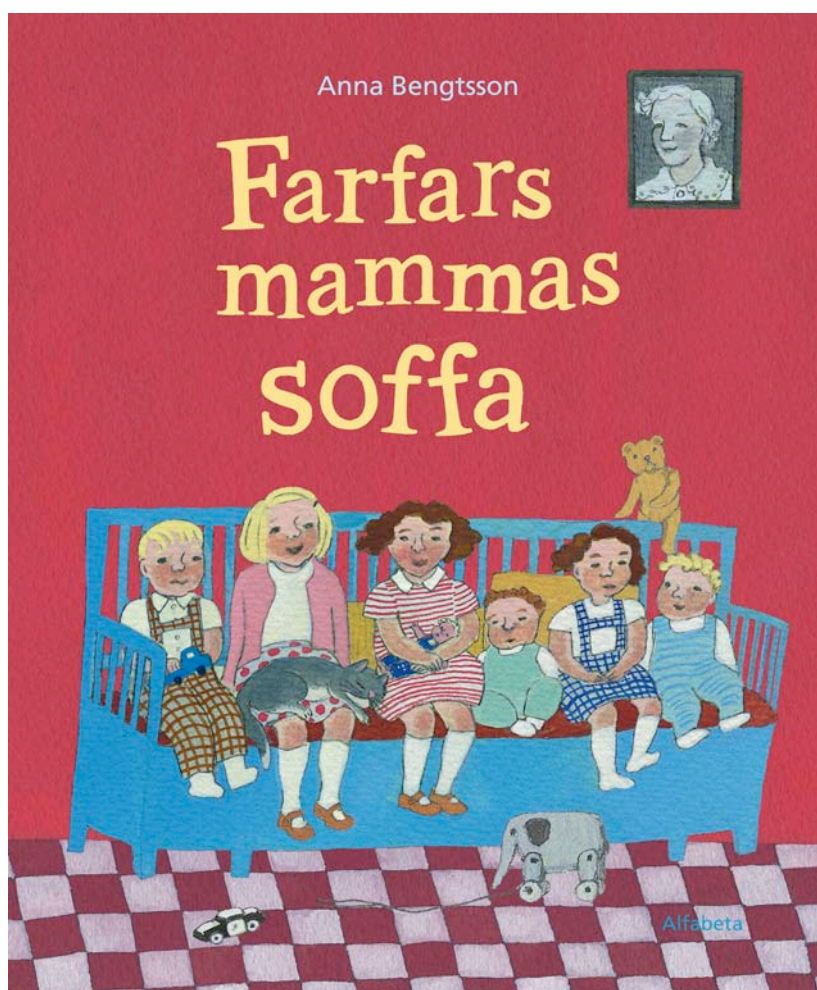

Läshandledning till *Farfars mammas soffa*

Av Anna Bengtsson

Farfars mammas soffa (Alfabetta 2014) är både en skönlitterär berättelse och en faktabok. Den är tänkt att passa för barn mellan 5 och 9 år, i första hand. Den kan läsas som berättelsen om en kökssoffas liv. Eller som en skildring av (en) svensk 1900-talshistoria. Eller historien om hur tiden går, om en släkt som växer, om hur generationerna växlar.

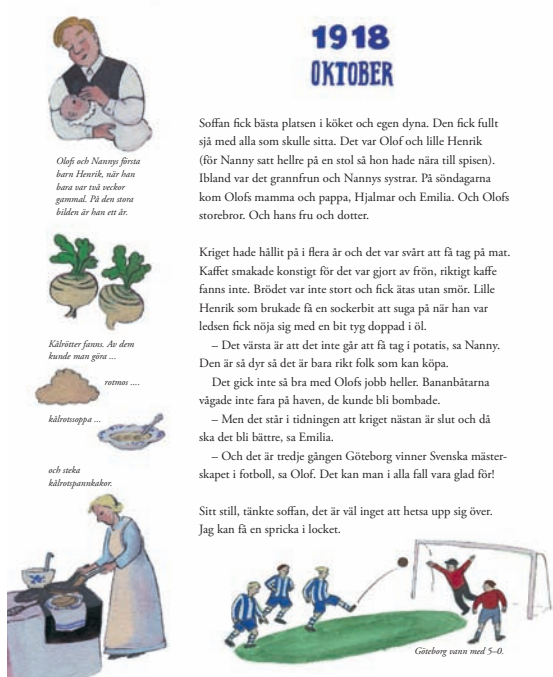
Min utgångspunkt som författare och illustratör har varit att uppslagsvis bygga upp berättande bildscener från särskilda tidpunkter i en speciell släkt. De större bilderna är alltså mycket viktiga för själva läsningen eftersom texten utgår från dem. De mindre bilderna med små bildtexter kompletterar och utökar berättelsen. Kökssoffan finns med hela vägen och fungerar lite som en familjemedlem. I texten lägger den sig i med sina tankar. Jag har lagt årtalen tätare i början, för att få en lite tydligare ingång till familjen.

Läsning för olika åldrar

När boken läses för de minsta barnen kan de få en känsla av vad en släkt är för något. Hur annorlunda det var när mormor/farfar och ännu äldre generationer var barn, jämfört med hur de själva har det. Och känslan av tid, när man följer mer än en generation både bland människor och katter.

Den vuxne läsaren behöver nog hjälppeka i bilden emellanåt under högläsningen, för att barnen ska kunna följa med i tidsförflyttningarna och generationsväxlingarna. Alla personer som förekommer i bild har inte namn, det hade blivit alltför rörigt, men de som förekommer många gånger har namn.

En rekommendation är att första gången läsa berättelsen rakt igenom utan att fördjupa sig alltför länge i detaljer eller gå tillbaka till släktträdet. Detta för att själva soffans berättelse ska få komma fram.

Ju äldre barnen är desto mer kan man ta itu det historiska. I slutet av boken finns en spalt med historiska upplysningar som kan användas – det är inte heltäckande historiskt men tar upp många saker som berörs i berättelsen.

Som bredvidläsningsbok för ännu äldre kan den ge ett sammanhang till sådant man läser om i historien – ett hemifrånperspektiv.

*Ett sätt att börja ett boksamtal beskrivs av författaren och läspedagogen Aidan Chambers i **Böcker inom och omkring oss**. Det handlar om att utgå från barnens nivå och egna funderingar med enkla frågor:*

1. Vad gillar ni i den här berättelsen?
2. Vad gillar ni inte?

3. Är det något ni tycker är konstigt?

4. Hittar ni några mönster eller kopplingar? (i den här boken t ex att soffan finns med på alla uppslag)

Läs **Böcker inom och omkring oss** för utförlig beskrivning av den här boksamtalsmodellen!

Efter en första läsning, och kanske ett inledande boksamtal enligt Chambers modell, kan man ägna sig åt ett uppslag i taget och djupstudera detaljer i bilderna och tänka kring dem, utifrån olika teman. Här följer några förslag.

TEMAN ATT FÖRDJUPA SIG I OCH ARBETA VIDARE MED

Vad är en släkt?

Försök reda ut hur bokens personer är släkt med varandra och fundera kring släktrådet i början. Eftersom det går flera år mellan uppslagen ändrar ju personerna utseende också, vartefter de blir äldre – det kan vara givande att studera en person i taget från bild till bild.

Från bokens släkt är det bara att vandra över till läsarna själva

- Har barnen en möbel eller något annat hemma som likt soffan följt med länge i slakten? Ett skåp? En sjal som är ärvd av mormorsmor? Fotografier? En leksak? Eller en berättelse? Som ger släktkopplingen. Det kan barnen ta reda på hemma och berätta om i klassen.
- Var finns den egna slakten (farfar, mormor, syslingar osv)?
- Hur stor kan en släkt bli och vilka består den av? Vet man något om de som nu är döda och som levde innan barnen själva fanns? Hur då? Är det några nya på väg, syskon, kusiner, bryllingar?
- Vad innebär det att ha syskon och hur brukar de vara mot varandra? (kopplat främst till uppslag 1932 och 1975 i boken)
- Vad hette bokpersonerna 1915? Vad hette de till exempel 1966? Och vilka namn är populära nu? Tänk namn från olika kulturer och tidsperioder! Har några barn i klassen namn efter äldre släktingar?

Tidens gång

Boken sträcker sig över hundra år. Några dör och nya föds. Soffan blir om-
målad flera gånger. Man kan se att personerna blir vuxna eller äldre. Man kan
titta på hur klädmotet förändras och nymodigheter kommer. Katter försvin-
ner och nya katter kommer.

Här är några frågor som kan ställas om *tidens gång*:

- Hur ser man i bilderna att det gått flera år mellan scenerna?
- Hur förstår man att några släktingar har dött? Och kan man räkna ut när de föddes?
- Räkna ut hur gamla de olika personerna är i olika bilder!
- Hur ser själva soffans historia ut? (fyll på med samtal om gamla möbler vi har omkring oss, vilka som är i användning, som kanske glömts men senare plockats fram igen – kanske barnen sett Antikrundan?)
- Tänk om soffan var begagnad när den köptes på möbelmarknaden! Hur såg dess historia ut före 1915 i så fall?
- Tänk efter hur det var när farfar Hjalmar var barn – hur långt tillbaka var det?
- Hur kan det komma sig att man kan vara både mamma, farmor och farfarsmor samtidigt?
- Finns det andra saker i bilderna, förutom soffan, som följer med hela vägen? Vilka då? Och vad blir nytt i bilderna? Vad har hamnat på vinden till slut?
- Vad ska hända med sakerna när Olle dör en gång?

😊 2002 😊

Långt, långt senare hördes steg i trappan och höga röster väckte de gamla sovande möblerna.

– Jag hade tänkt vi kunde ta Amerikakofferten till att ha tåken i, sa Hasse. Var är förresten den gamla kökssoffan vi bar upp en gång i tiden?

Här! tänkte soffan yrvaket.

– Där borta, sa Olle. Ni får gärna ta den också, om den inte är gisten. Den har stått häruppe i tjugo år nu.

Jag är inte gisten, tänkte soffan. Inte heller är jag murken! Jag är gjord av bästa furuträ från Värmlandsskogarna. Jag har varit en riktig tall.

– En gammal träsoffa, sa Matilda, den skulle vara fin att ha i köket i sommarhuset.

– Du har suttit i den när du var liten, sa Hasse. Ja, det är synd att den ska stå här till ingen nytta.

Olle och Hasse kånkade och bar, mest Hasse för Olle var ju ändå 75 år. Matilda pekade och styrde men det hjälpte inte för soffan dunsade i dörposten på ett ställe.

Det gör inget, tänkte den. Jag kan ta några stötar, bara jag får komma ner!

En miljon fatiga i Sverige tog bussen till Amerika för hundra år sen. I kofferten packades allt de ägde. Men en del Amerikakoffertar blev kvar hemma i Sverige.

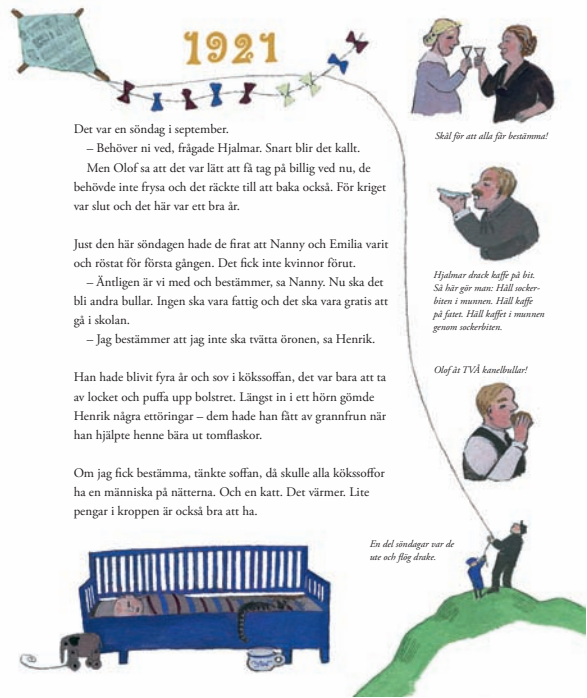

Olles nya soveapparat, den största och tjockaste han kunde hitta.

Hasses och Matildas mobiltelefoner.

Historiskt

I boken kan man följa lite av den tekniska utvecklingen och utveckling mot bättre levnadsstandard för en familj. Pappan, Olof, jobbar på kontor på Banankompaniet och mamman, Nanny, drar pengar till hushållet genom att gå och städa hos finare familjer ibland och senare laga mat hos dem (det senare står ingenstans i boken men det vet författaren/illustratören).

Frågor utifrån bokens berättelse

- Hur kan det ha känts att gå ner till dass på gården och bara ha kallvatten inne?
- Hur gjorde de när de ville ha varmvatten?
- Hur kan det ha varit att smaka bananer för första gången (apelsiner osv)? När började man äta ”godis” och var kom det ifrån?
- Hur fick de belysning när det inte fanns el?
- Vad gjorde vuxna och barn när det inte fanns TV eller dator? (Här finns möjligheter att forska efter lekar förr och hur det var i skolan)
- Hur mycket leksaker (och vilka) hade Henrik jämfört med sina barnbarn i senare delen av boken? Följ Henriks elefant genom uppslagen.

Teknisk utveckling

Själva soffan flyttar några gånger, hur flyttas den i olika epoker? Prata om fordonsutvecklingens historia: häst/vagn, spårvagn, bilar, flygplan, amerikabåten (hur lång tid tar det till New York jämfört med idag?).

När fick den här familjen telefon, tv, dammsugare, kylskåp, mobil, dator osv (jämför hur den utvecklingen varit i stad/landsort/andra ställen i världen).

Hur fick man veta saker, t ex vad som hände när det var krig i världen, när det inte fanns TV eller dator? Och hur kunde man kommunicera med varandra innan det över huvud taget fanns telefon, för att inte tala om mobil. Prata om radions betydelse under andra världskriget!

Mat

Jämför mathållning: hur man 1915 förvarar och lagar mat (eldar i spisen), hur man 1955 fjällar färsk fisk och handlar i mjölkaffären, hur Olle vill ha kyl- och-frys och färdiglagat på 1980-talet. Och vilken mat fanns på till exempel 1920-talet jämfört med nu.

Jämställdhet och könsroller

Under en stor del av berättelsen är det Nanny som gör allting i köket men i slutet är det Hasse. Vad har hänt? På 1930-talet ville tvillingsyster Inga bli sjökaptan men fick istället arbeta som telefonist – varför då? Finns kvinnliga sjökaptaner nu och hur är det med andra gamla typiska mans/kvinnorcken? Större barn kan fördjupa sig i det här med att gå och rösta. Vad innebär det? Vilka gör det nu? Vilka fick göra det förr? Hur är det i andra länder just nu? Får alla vara med och bestämma genom att rösta på olika politiska partier?

Om världskrigen – detta kan man till exempel prata om:

På uppslag 1915 och 1918 är *första världskriget* närvarande. Sverige var inte med i kriget. Inte Norge eller Danmark heller – de var som Sverige neutrala.

Men många unga män fick hjälpa till att vakta gränserna och många båtar på haven som kom med varor blev bombade och kom inte in till hamnarna. Många svenska sjömän dog. För folk hemma blev det mycket ont om mat och det märktes framför allt för de fattiga. Att det t o m blev ont om potatis berodde på missväxt under ett par år.

Olof i boken fick under några krigsår nästan ingen lön från Banankompaniet, eftersom det inte gick att handla med bananer. Om inte farfar Hjalmar och farmor Ellen hjälpt till (farfar hade jobb på järnvägen) hade de haft mycket svårt att klara sig.

1917 inträffade hungeruppror bland arbetarna runt om i landet. Hungerupproren kan vara intressanta att forska i och prata om! Under kriget härjade även Spanska sjukan, en livsfarlig influensa som fruktansvärt många människor dog av.

Andra världskriget har precis börjat på uppslag 1939 och har just slutat på nästa uppslag, 1945. Även i det här kriget var Sverige neutralt och klarade sig undan anfall. Men många inkallade soldater vaktade gränserna. Både Norge och Danmark blev ockuperade av de tyska nazisterna.

1939

Henrik var stor nog att flyga på riktigt. Många fick läsa sig skyssa. I fullt krig skulle komma till Sverige!

När lillebror Olle var 12 år, och kökssoffan 24, blev det krig igen ute i världen. Många var rädda att kriget skulle komma till Sverige. Det var farligt på havet. Båtar med sånt man behövde kunde inte komma fram. Det blev förbjudet att köra bil för det fanns nästan ingen bensin!

– Alla vill ha sina cyklar lagade nu, sa farfar.

Gunnar och Olle fick hjälpa farfar i cykelverkstan för själv var han gammal och orkade inte jobba så mycket.

– Du har blivit en hejare på att laga punkteringar Olle, sa farfar, du måste få lön.

Och så fick han en femtioöring så han kunde gå på bio. Världens första tecknade långfilm hade kommit till Sverige! I berättelsen om Snövit och de sju dvärgarna försökte drottningen döda prinsessan med ett förgiftat äpple. Det var ruggigt spännande, tyckte Olle.

På natten drömde han att den arga tanten i grönsaksaffären försökte slå ihjäl honom med en gurka.

Nu spelar Olle fotboll i sömnen, tänkte soffan. Eller så har han bråkat med Gunnar igen, de ska ju alltid hålla på. Så så så, tänkte den. Då blev Olle lugn och soffan kunde somna.

I Polen hörs koinboller...

Nanny började på radion varje kväll.

Inga jobb hade som telefonist.

Ångmaskinen hade farfar gjort till Olles tvättstuga. De andra tvättarna hade han fått efter sina systrar.

En del norrmän fortsatte strida och Öyvind i boken kan ha hört till dem – man kan tänka sig att han hade försökt förstöra den tyska järnvägstrafiken med hjälp av sprängmedel och att nazisterna jagade honom och hans kamrater. Eller så var Öyvind judisk och nazisterna tänkte skicka honom, tillsammans med andra judar, till koncentrationsläger i Tyskland. De som flydde fick gömma sig i båtar eller smyga genom skogarna över gränsen till Sverige och hoppas på att bli mottagna här. Man kan tänka sig att det var Gunnar och Inga som kände någon som visste att det skulle komma en norrman som var i fara och att de pratat med sina föräldrar om det. De hjälpte till genom att låta honom bo hos dem tills kriget var slut.

Henrik hade haft flygtjänst under kriget och Gunnar var så pass gammal att han troligen också varit inkallad och fått vakta Sveriges gränser på något ställe som var hemligt! Därför hade Inga och hennes kvinnliga vänner haft mycket att göra, både jobba på fabrik – när männen vaktade gränserna – och laga uniformer på kvällarna.

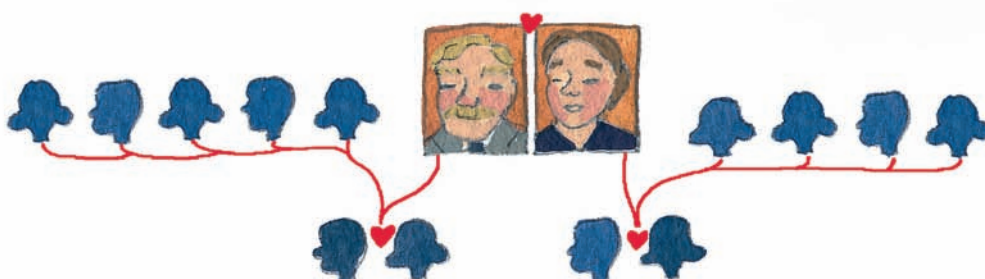
Även under det här kriget blev det så ont om många sorters varor att man var tvungen att ransonera – men det var inte lika illa som under förra kriget. I städerna odlade många grönsaker och rotsaker på sina kolonilotter och om man bodde på landet kunde man odla själv och ha djur. Att äta kanin var vanligt. Kaniner var lättskötta och enkla att föda upp, också inne i städerna.

Ett par krigsvintrar var så kalla att barnen periodvis inte kunde gå till skolan, ved fanns inte att elda i kaminerna med. Mörkläggningsövning kan man forska i – den första mörkläggningsövningen i Sverige skedde i Göteborg 1937. På västkusten kunde man både se och höra flygplan på väg till och från Norge under kriget och många barn upplevde mörkläggningsövningen som skrämmande.

FÖRSLAG TILL BILD/TEXTÖVNINGAR

- **Gör en världskarta!** När barnen tagit reda på var deras egen farfarsmor/mormorsfar levde kan det prickas in på kartan.
- **Rita farmor/mormor/farfarsfar när de var små** (ta reda på vad de gjorde då eller hur de bodde). Det går ju att välja precis vilken släkting eller bekant som helst men gärna en äldre.
- **Rita och måla nya släkträd** (det kan ju se ut precis hur som helst), antingen utifrån andra personer i boken eller den egna slakten. Uppmuntra små berättande texter till.
- **En tidslinje** med 100 år kan ritas på ett långt papper. Barnen kan rita personer, katter, telefoner, bilar osv – utifrån bokens berättelse (och historisk utveckling i verkligheten) och klistra in där det passar. Ibland kanske det är mer relevant med enbart en kort text. Ibland bra med både bild och text. De egna släktingarna kanske också får plats.
Även annat som dyker upp i skolarbetet kan placeras in på rätt plats och bidra till att skapa sammanhang.
- Tiden är ju också ett kretslopp – gör **en tidscirkel** som är ett år med årstiderna och alla elevernas födelsedagar (teckna, måla, skriv, klipp och klistra). Och eventuellt deras föräldrars, morföräldrars, vänners födelsedagar.
- Några i släkträdet nämns inte alls och en del finns bara med på ett par uppslag. Om man vill göra **berättande övningar** kan eleverna välja bland de personerna (och tidsperiod) och själva hitta på och berätta, i ord och bild.
Olofs bror och fru och deras dotter från uppslaget 1918, hur levde de? Det kan bli en helt annan familjehistoria. Längre fram i boken hittar man barnen till Gunnar och Inga, hur levde man i de familjerna? Man får veta att Gunnar blev brandman, att Inga flyttade till Norge och gifte sig där. Hitta på hur det gick till!
Boken gör nedslag med flera års mellanrum – här finns möjlighet att låta barnen utvidga historien och försöka tänka ut vad som händer mellan uppslagen.

BILDINNEHÅLLBESKRIVNING. FÖR DEN SOM VILL VARA SÄKER PÅ ATT HITTA ALLT SOM ILLUSTRATÖREN TÄNKT UT

2014

Boken startar i nutid med Hasse, hans dotter Matilda och hennes lilla barn, för att läsaren ska få börja med den egna nutiden som utgångspunkt. På vänstersidan ligger ett släkträd och där hittar man Hasse uppe till vänster (ett porträtt från 14-årsåldern). Där ser man att Hasse har en syster som heter Barbro och två barn som heter Jenny och Matilda. I högersidans bildscen är Matilda vuxen och har ett eget litet barn – släkten fortsätter och fortsätter.

1915

Ett hopp 100 år tillbaka, till soffans ”barndom”. Scenen föreställer Skanstorget i Göteborg. Där fanns förr framför allt en matmarknad. Den gamla saluhallsbyggnaden i bakgrunden finns inte numera. I en nätsajt från Lindome snickeri framgår att det varit möbelförsäljning på Skanstorget också och jag gissar hur det såg ut. Olof och Nanny (som ska bli Hasses farfar och farmor så småningom) begrundar i bildscenen kökssoffornas utseende och Olofs pappa provsitter.

1918

Henrik är den här familjens första barn (han blir senare pappa till Hasse och farfar till Matilda). I söndagskaffescenen gungar han på sin farmors ben. Hans pappa Olof sitter längst till höger i soffan, brodern i mitten och deras pappa (Henriks farfar alltså) till vänster. Flickan på stolen är hans kusin. I sjömansblus: broderns fru, mamman till kusinen. Och så Nanny med kaffepannan. Eftersom det är söndagskalas har hon sitt fina broderade förkläde på sig. Längst fram familjens första katt som fångat en råtta. Utanför fönstret skymtar man en stor innergård och en bit av de göteborgska landshövdingehusen. Lampan mitt i rummet är en fotogenlampa! På väggen sitter en väldigt fin kryddhylla med alla möjliga storlekar på kryddburkar och kannor. Den största kannan är nertagen och står på bordet med hallonsaft som farmor haft med sig.

Det här är enda gången Olofs brors familj finns med i bild – de finns där för att berätta att släkten är större än exakt de personer som syns hela vägen. Man hittar dem i släkträdet.

I texten berättas om svårigheten under kriget att få mat så det räckte. Nanny lagar kålrotspannkakor på en av småbilderna och då har hon sitt heltäckande vardagsförkläde på sig.

1921

I den stora scenen ska Henrik just gå och lägga sig. Nanny har tagit locket av soffan och lutat mot köksväggen. Hon tvättar öronen på Henrik (troligen med kallt vatten). Hon ser ut att vara ganska rund om magen, nästa barn är på väg – det måste vara ett stort barn för hon är VÄLDIGT rund. Henriks farmor diskar. Vid bänken finns en kran för kallvatten. Farfarn lägger in en björkklabb i spisen för att hålla liv i elden ett tag till. En kaffekvarn står i hörnet och där hänger också en lykta med ett levande ljus.

I lilla soffbilderna sover både Henrik och katten. En potta står vid soffan för säkerhets skull – det är långt till dass. Där är också en leksakselefant som Henrik fick på sin födelsedag. Draken har Olof gjort åt Henrik.

1927

En flyttscen längst ner! Den här gången flyttar soffan med lastbil istället för häst och vagn. På lastbilen står också en fin byrå med oval spegel och en golvklocka är redan nerlyft. Huset man ser nedre delen av är alldeles nybyggt. Spårvagnar hade funnits i Göteborg länge. Henrik har fått tre syskon. Tvillingparet Inga och Gunnar (inte konstigt att Nanny var så rund) provar nymodigheter som telefon (med vev och taltratt) och vattenklosett som man kan spola i. Henriks farmor, som brukade gunga honom på sitt ben när han var liten, hon lever inte längre. Ett porträtt på henne finns kvar.

1932

Scenen är från ett nytt kök för de har flyttat igen. I verkligheten låg inte hamnen (vid Röda Sten) så nära som det ser ut men som illustratören kan man ju fuska lite. Taklampan är en ”skomakarlampa” med fint broderat mönster på en tygkant runt lampan och lampan är elektrisk. En modern bonad sitter på väggen, med broderad text: *Borta bra men hemma bäst*. Det är troligen en lördag eftermiddag och barnen är lediga från skolan och sysselsätter sig vid köksbordet. Henrik fantiserar om flygplan. Inga och Gunnar klipper och klistrar husmodeller ur Allers veckotidning och Olle ritar ett tåg. Troligen har farfar tyckt att soffan ska målas om varje gång de flyttar så nu har den blivit grön. Men katten är svart nu!

Tilläggsinformation: Pappa Olof hade kvar sitt kontorsjobb på Banankompaniet – fast det var väldigt många som blev arbetslösa under 1930-talet – och Nanny tjänade lite pengar på att hjälpa till med matlagning på olika ställen. Därför hade de råd att flytta till en lite större lägenhet.

1939

Scenen är farfars cykelverkstad, krigets första år. Farfar är gammal här, han

sitter och tittar på när Olle lagar en punktering och Gunnar mekar med en trasig cykel. I dörröppningen står en liten flicka med sin trehjuling, framhjulet har trillat av och det kanske blir Gunnar som hjälper henne. En biograf skymtar i bakgrunden, det finns många redan, i Göteborg. På väggen sitter reklam för Monark och Fram, den tidens cykelmärken. Nanny stoppar strumpor och lyssnar på krigsnyheter på en radioapparat. Flygplanet är en Tiger Moth, ett av de första flygplanen i Sverige.

Texten berättar om det nya kriget som börjat, det förändrar tillvaron för alla trots att Sverige inte är med i själva kriget – men under tiden finns glädjeämnen också, som att gå på bio.

1945

Kriget är äntligen slut. Lägenheten är densamma som 1932 men det verkar som om soffan fått byta plats, den står under fönstret. Den har samma färg som tidigare. Nya gardiner i köket, jämfört med 1932. De här tapeterna fanns inte heller då. Alla barnen är vuxna nu. Henrik sitter i blå kostym i soffan med fästmön bredvid sig och Gunnar har lyckats få plats bredvid fästmön på andra sidan. Därför blänger Olle argt på Gunnar. Det är Inga som kommer in med snapsglas och en flaska brännvin. Norrmannen, Öyvind, som hon är väldigt förtjust i, pratar i telefon – kanske med sin bror. Gammelfarfar är död nu men hans porträtt står på byrån! Olof har hämtat sin nyköpta kamera för att ögonblicket ska förevigas. Nanny matar katten som nu är gulröd.

1955

Det har gått tio år och här har Olof dött, nu står hans porträtt också på byrån! Då blev det svårare för Nanny med en stor lägenhet så det blev att flytta till en mindre. Tre av de fyra barnen har flyttat hemifrån och har fått egna familjer. Olle bor kvar hemma och jobbar på posten.

I soffan på bilden sitter från vänster: Henriks barn Hasse och Barbro. Gunnars båda döttrar med sin lillebror mellan sig. Längst till höger Ingas och Öyvinds son (de fick en dotter senare också). Nanny har alltså blivit både farmor och mormor.

I den stora scenen håller Nanny på att tillaga fisk – den ska fjällas innan den kan kokas i grytan. I bakgrunden skymtar man en bit av vardagsrummet med en helt modern radio, en stor möbel. Där finns också fåtöljen som Nanny satt i 1939. Lampan med den skruvade foten har inte synt i bild tidigare men den har stått i finrummet sen 1930-talet. Här finns en katt som är grå och vit.

1966

En födelsedagsscen. Det har gått elva år sen sist och Nanny fyller 75. Hon har just fått en sja av Ingas och Öyvinds yngsta barn. Bakom står Barbro, till vänster om henne Gunnars yngsta barn, och sen Hasse (15 år) på kö för att få

lämna varsin present. Gunnars äldsta dotter sitter vid bordet och är lite sur för hon skulle hellre gått på hippa med sina kompisar. Hennes syster är gladare och ordnar med blommorna. Deras mamma fixar med kaffekoppar vid soffbordet och där i soffan sitter Ingas son. Hasses och Barbros mamma Margareta (se 1945) bär in rulltårtan. De tre bröderna är lite bistra och har stannat precis innanför dörröppningen och står ivägen när systemen Inga ska in genom dörren med glas och flaska. Öyvind är inte med, han kunde inte komma ifrån sitt jobb i Norge.

Nu finns TV, det är åtta år sen dom skaffade den! En fin med dörrar i teak som man kan stänga igen när man inte vill titta på rutan. Soffan är en typisk ny från 1960-talet men fåtöljen har varit med länge och lampan med fransar på skärmen skymtades i förra bilden. På teven står porträtten av flera gamla släktingar som är döda. Och nu är katten vit! Två tårtor har bakats, mandeltårtan står på bordet och gräddtårtan ska strax bäras in från köket.

Här är många personer som inte finns med i fortsättningen, det skulle bli för många att följa. Berättelsen fortsätter att följa Hasse, i den yngre generationen. Vart de andra tar vägen får man hitta på själv.

1975

Ny köksscen! Hasse är vuxen och hälsar på farmor med sin bäbis, hon heter Jenny (det finns förstås en mamma till Jenny också, hon jobbar). Nanny har blivit farfarsmor! Ny katt igen! Den ser belåten ut och under soffan ligger rester både av rätta och fisk. Här kan man faktiskt se att det är Olle som målar om soffan. Någon gång har även kryddhyllan blivit ommålad, den var ljusgul från början och här är den blå. Inne i vardagsrummet skymtar man Olle sittande i den gamla fåtöljen (den måste vara jättesliten eller omklädd) – han tittar på sport på TV. Det kan vara Ingemar Stenmark som vinner i slalom. Lägenheten är samma som 1955 (och 1966) men man kan jämföra köket här och se att det förändrats en del.

I texten är det tillbakablickar, Hasse vet ju inte hur de hade det när hans pappa (Henrik) var liten. Och inte har han träffat gammelfarfar Hjalmar eller gammelfarmor Ellen heller, de var döda när han föddes. Han har inte heller träffat den grårandiga katten Misse eller den svarta, Sotarmurre. Den gulröda katten fanns nog när han föddes men den är ju också död nu.

1983

Olle och storebror Henrik planerar ommöblering i köket. Kylskåpet ser verkligen gammalt ut för på 80-talet hade nog många andra stora kylskåp med frys under. I det här lilla kylskåpet finns bara plats för ett litet frysäck överst. Nanny tyckte det gick bra, hon var van vid sämre. Hasse, som är i

30-årsåldern nu och har fått ett barn till (Matilda, som sitter i sin farfars knä) sorterar upp i röran, bland gamla pizzakartonger och intorkad spagetti. I det köket har hans farmor Nanny styrt i nästan 30 år. Nu har även hennes porträtt hamnat på byrån (eller teven).

Barnen har massor av leksaker, mjuka djur, dockor, bilar, telefoner på hjul. Men Matildas favoritleksak är en sliten elefant som blivit lagad och nött i fär-gen. Hon vet att hennes farfar lekte med den när han var barn.

1983-2001

Soffan i mörkret på vinden. Förutom soffan finns här: en gammal chiffonjé som stått i sovrummet för längesen. Kappor och byxor från 1940-50- och 60-talet. Ett runt bord från 1920-talet som telefonen ibland stått på. Gamla skidor. En stringhylla från 1960. Den gamla fätöljen och lampan med fransar. Radiogrammofonen från 1950-talet. En piggtittare som Inga haft. Teveapparater som bytts mot nyare. En amerikakoffert som Nanny hade med sig när hon gifte sig med Olof. I den låg alla lakan och handdukar som hon hade broderat monogram på. En gammal kälke. Och en del andra saker.

2002

I den här vindsscenen är en lampa tänd i taket så nu syns grejorna lite tydligre. Några lådor och väskor har tillkommit och delar av ett meccano syns i en låda. I den hoprullade mattan under soffan har en musfamilj byggt bo. Hasse tittar på den fina båten Titanic, den skulle han gärna vilja ha men den ska vara kvar på vinden, säger Olle. Hasses yngsta dotter Matilda kikar fram bakom Hasse, här är hon vuxen. Soffan får flytta i övertäckt släp. Olle bänkar sig framför nya teven när de har åkt. Och så här såg verkligen inte telefonerna ut förr, man kan jämföra med uppslagen 1927, 1945 och 1955.

2014

Boken slutar i samma nutid som den började, i köket på landet. Hasse vid diskbaljan. De två döttrarna Jenny (i soffan) och Matilda (i dörren), en svärson och flera barnbarn. På hyllan står en gammal kaffekvarn (se också uppslag 1918) och en hushållsvåg (se 1975). Ett av Hasses barnbarn drar en gammal leksakselefant som tappat ett hjul och blivit av med halva snabeln. Utanför fönstret rensar Hasses särbo ogräs och längre bort syns några vindsnurror.

FAKTAINHÄMTNING

När det gäller historiska fakta har jag hämtat information från många olika håll och har ingen särskild litteraturlista. Framför allt har bildinnehållet inneburit oändligt mycket research. Bokens släkt bor i Göteborg men mycket är likt i Stockholm och andra större städer.

På *Wikipedia* hittar man mycket information men bäst är att kolla fakta i *Nationalencyklopedin*. Det finns en sajt som heter *digitalmuseum.se* där man hittar foton på gamla saker som museer har i sina samlingar. Jag har hittat göteborgska landshövdingehus i boken *Den moderna staden tar form* av Eva Eriksson. Bra information om lägenheter i olika tidsperioder på Stockholms stadsmuseum. I Göteborg kan man besöka Göteborgs stadsmuseums faktarum. Mycket av intresse hittar man i *stockholmskallan.se*. En enkel och informativ bok (för äldre barn och vuxna) är *Göteborg under andra världskriget* av Bengt A. Öhnander. På Tekniska museets hemsida finns information om radions och tevens historia bland annat.

Något av det roligaste för mig var att hitta klassfoton från olika platser och tidsperioder på internet. Det gör man genom att googla ”klasskort” eller ”klassfoton” plus önskat årtal.

Författaren/illustratören hoppas denna handledning till *Farfars mammas soffor* ska bli till nytta och tackar författare/bokpedagog Katarina Kuick för god hjälp och bra tips!

Anna Bengtsson, 2015